
20-godišnjica osnivanja Fakulteta političkih nauka u Zagrebu*

Dvadeset godina u životu neke institucije relativno je dugo razdoblje koje dopušta da se postignuti rezultati predoče javnosti i tako podvrgnu društvenoj verifikaciji. Kao i svaki društveni mehanizam, i Fakultet je u proteklom razdoblju prolazio različite razvojne faze, faze uspjeha i zastoja, ali, gledano u cjelini, uvijek je išao naprijed i za nj se danas može reći da je, u punom smislu riječi, snažna znanstvena i obrazovna jezgra, na nasve važnom području društvenog života, na području politike, koju sistematski prati i proučava s različitih aspekata i na tragu kojeg proučavanja obrazuje mlade generacije za različite društvene potrebe.

Kao zasebna nastavno-znanstvena institucija Fakultet je osnovan u prijelomnom trenutku našeg društva, u vrijeme kad je začel proces snažne demokratizacije i pune afirmacije sistema socijalističkog samoupravljanja. Uzora za koncipiranje modernog fakulteta političkih nauka u nas nije bilo. Neka iskustva iz rada partijskih škola mogla su se iskoristiti, ali su, u svakom slučaju bila nedostatna. Iskustva razvijenog kapitalističkog svijeta, koji ima dugu tradiciju u proučavanju političkog fenomena, nisu se mogla iskoristiti zbog različite znanstvene i obrazovne konotacije, kao što se nisu mogla iskoristiti ni iskustva zemalja državnog socijalizma, jer su objektivno bila neprimjerena našem sistemu.

Ostalo je, dakle, da ljudi, znanstvenici i društveno-politički djelatnici, koji su preuzeli zadaću da osnuju Fakultet, kao znanstvenu i obrazovnu instituciju pronalaze rješenja primjerena sistemu socijalističkog samoupravljanja. Iako su u formalnom pogledu osnivači Fakulteta Sabor Socijalističke Republike Hrvatske i Centralni komitet Saveza komunista Hrvatske, ovi su djelatnici zaslužni za osnivanje našeg Fakulteta, što se ne smije zaboraviti i na čemu im treba odati svako priznanje. To se posebno odnosi na našeg prvog dekana prof. dra Lea Gerškovića. Velike zasluge za osnivanje Fakulteta političkih nauka u Zagrebu ima dr Vladimir Bakarić, koji je stalno bdio nad njegovim razvojem, pa i onda kad se kritički osvrtao na

njegove rezultate, kojeg smo uvijek uvažavali, iako nisam siguran da smo se njegovim kritičkim opaskama adekvatno koristili.

Pri osnivanju Fakulteta bilo je znatnih problema, a ključni problem bili su kadrovi. Gotovih kadrova s područja politologije bilo je malo, pa se Fakultet morao osloniti na stvaranje vlastitih kadrova. Njegova orijentacija na proizvodnju vlastitih kadrova bila je istodobno orijentacija prema mladim ljudima, asistentima, koje je zanimao fenomen politike i od kojih se očekivao natprosječni napor u svladavanju politoloških sadržaja, to prije što se radilo o sadržajima koji su bili slabo zastupljeni u našoj znanstvenoj literaturi. Istodobno, ta je orijentacija zaoštrila pitanje osobnog uzdizanja, i nije malo onih koji nisu mogli izdržati napore i koji su na liniji razvoja Fakulteta odustajali.

Vrijednosni znanstveni kriteriji koji su uvijek dominirali u kadrovskoj politici Fakulteta ubrzo su počeli davati plodove. Početne kadrovske probleme Fakultet je relativno brzo prebrodio, a neposredne koristi od takve konsolidacije imali su prije svega studenti. Obrazovni proces bitno je dobio na kvaliteti, a to se najbolje može vidjeti po tome što su se naši diplomirani studenti uspješno uklopili u rješavanje različitih radnih zadataka u različitim sferama udruženog rada, posebno u sredstvima masovnih informativnih medija, odnosno u stručnim službama društveno-političkih zajednica i organizacija.

U prvim godinama nakon osnivanja Fakultet je izvodio samo politološke obrazovne programe. Inovacije su slijedile naknadno. U studijskoj godini 1970. pokrenuto je obrazovanje novinara, na programima koji su bili dogovoreni s RTV-Zagreb i »Vjesnikom«, i uz njihovo suizvođenje. Kasnije je, na žalost, ta suradnja prekinuta i ponovno uspostavljena, a sada je takva da nas objektivno ne može zadovoljiti.

Krupan korak u širenju područja obrazovanja učinjen je 1975. godine, kada je Fakultet spremno odgovorio na društvene potrebe za obrazovanjem stručnjaka za potrebe obrane i zaštite i kad je uz svesrdnu pomoć Republičkog sekretarijata za narodnu obranu SRH ovaj program postao dio stalne aktivnosti Fakulteta, te 1978. godine kad je pokrenut proces obrazovanja stručnjaka s područja marksizma i TIPS-a, za neposredne potrebe usmjerenog obrazovanja, izvođenje nastave iz spomenutih sadržaja na liniji reforme obrazovanja.

U četiri programska sadržaja: politologija, obrana i zaštita, marksizam i TIPS te novinarstvo, na Fakultetu danas studira 939 studenata tokom sve četiri godine studija. Od toga je na politologiji 309 studenata, na obrani i zaštiti 482 studenta, na novinarstvu 83, a na marksizmu i TIPS-u 65 studenata. Dosad je diplomiralo ukupno 1314 studenata politologije (ili prosječno godišnje 66 studenata), 607 studenata općenarodne obrane (prosječno godišnje 101), 43 studenta novinarstva, a na marksizmu i TIPS-u imamo prve diplomante.

Uz aktivnost u dodiplomskoj nastavi, nekoliko godina nakon osnivanja pokrenuta je postdiplomska nastava i na toj osnovi znanstveno usavršavanje. Prvi postdiplomski studij krenuo je 1967. godine, s područja

samoupravljanja i društveno-političkog sistema Jugoslavije, odnosno s područja ateizma i religije. Slijedilo je postdiplomsko usavršavanje s područja marksizma i s područja međunarodnih odnosa (oba 1976. godine), a godinu dana kasnije pokrenut je postdiplomski studij s područja općenarodne obrane i društvene samozaštite. Na Fakultetu je dosad magistriralo 100 studenata s našeg i drugih fakulteta društvenih nauka iz cijele Jugoslavije, što znači da je prosječno godišnje, u toku petnaest godina, odnosno otkad su pokrenuti prvi postdiplomski studiji do danas, na Fakultetu uspješno magistriralo po sedam kandidata.

Za znanstvenu instituciju značajna je činjenica da je znatan broj kandidata koji su na Fakultetu prošli postupak stjecanja doktorata. Dosad su na Fakultetu uspješno obranila svoju doktorsku disertaciju 43 kandidata i oni su promovirani za doktore društvenih nauka s različitih znanstvenih područja. Provodeći postupak doktorata, predviđen odgovarajućim normama Zakona o znanstvenom radu SRH, Fakultet je neposredno pridonosio razvoju strukture i širenju kruga znanstvenih radnika osposobljenih za sistematsko praćenje i proučavanje složenih problema iz unutrašnjeg i međunarodnog političkog života, osposobljenih da na osnovi takvog proučavanja daju kvalitetan doprinos razvoju znanosti na ovim i širim znanstvenim područjima.

Istodobno, svojom inicijativom ili uz suradnju s drugim društvenim fakultetima, naš je Fakultet dokazao potrebu za podjeljivanjem počasnog doktorata znanosti Zagrebačkog sveučilišta zaslužnim znanstvenim radnicima iz naše zemlje i svijeta. Riječ je o počasnim doktorima Zagrebačkog sveučilišta: Josipu Brozu Titu, Györgyu Lukácsu i Jakovu Blaževiću, kojeg ovom prilikom možemo pozdraviti u našoj sredini, ne samo u ovom manifestacionom dijelu, već i u radnom dijelu, na tematskom razgovoru o zajedništvu i posebnostima u našoj socijalističkoj, nesvrstanoj i samoupravnoj Jugoslaviji, Titovoj zajednici, zajednici bratskih naroda i narodnosti.

Afirmaciju i zapažene rezultate Fakultet je postigao u znanstvenom radu. Dio znanstvenih rezultata vidljiv je na prigodnoj izložbi radova nastavnika i suradnika Fakulteta. Ovdje su prikazane znanstvene studije, monografije i udžbenici, odnosno sintetički znanstveni rezultati do kojih su stručnjaci Fakulteta došli u svojim istraživanjima tokom dvadeset godina.

Veći dio radova, na žalost, ovdje se nije mogao prikazati, a riječ je o gotovo svakodnevnoj prisutnosti naših znanstvenih radnika u stručnoj javnosti. Znano je da nema nijednog značajnijeg jugoslavenskog časopisa za društvena pitanja s kojim oni ne suraduju i nijedne značajne društveno-političke teme koja je izvan njihova promatranja. Žar polemike i teoretsko idejnog opredjeljenja vidljiv je tek iz takvih napisa.

Upravo velika prisutnost znanstvenih radnika Fakulteta na rješavanju aktualnih problema s kojima se susreće naše društvo u dinamičnom razvoju, razlog je što se, više nego što je uobičajeno, u dijelu javnosti raspravlja o Fakultetu.

Po prirodi stvari, fakulteti političkih nauka bave se onim društvenim sadržajima na koje je javnost izuzetno osjetljiva. O političkim fenomenima

ne može se raspravljati neutralno. Kako društveni odnosi nisu tehnički odnosi, svako izjašnjavanje i teoretsko opredjeljivanje ima izuzetnu društvenu težinu. Disonantnost u tonovima na liniji razvoja socijalizma i samoupravljanja ne može se zbog praktično-političkih potreba anatomizirati. Još se manje može poistovjećivati odnos pojedinca i institucije, pa eventualne nesporazume s pojedincem prebacivati na instituciju, što se, nerijetko, događa, pa se u dijelu političke javnosti češće vode neformalni razgovori o Fakultetu, s negativnim konotacijama, a da za to nema nikakvog opravdanog razloga.

Obrazovni i znanstveni rad fakulteta političkih nauka, u sklopu toga i našega Fakulteta, danas je takvih dosega da objektivno popunjava prazninu u društvenim naukama u nas i osposobljava stručnjake koje naše društvo treba. Ni u jednom aspektu razlozi njegova postojanja danas nisu manji nego što su bili u vrijeme osnivanja.

Da je to tako, potvrđuju i rezultati ostvareni u institucionaliziranim oblicima znanstvenog rada koji se provode preko Instituta za političke nauke, koji djeluje u okviru Fakulteta. Preko tog Instituta znanstveni radnici Fakulteta i drugi stručnjaci koje Fakultet okuplja dali su zapažene rezultate, koje je naše društvo pozitivno verificiralo. U sklopu jugoslavenskog makroprojekta o delegatskom sistemu, kojeg je za SR Hrvatsku nosilac Fakultet, izvedeni su opsežni istraživački radovi, a o provedenim istraživanjima objavljene su monografije čiji je sadržaj izazvao veliku pažnju i pozitivnu ocjenu u Socijalističkom savezu kao glavnom koordinatoru i društvenom verifikatoru objavljenih poslova.

Na drugom projektu, o evropskoj sigurnosti i suradnji, ostvareni rezultati nisu ništa manji. Na osnovi višegodišnjeg proučavanja evropskih problema, posebno odnosa Istoka i Zapada, na liniji Helsinške deklaracije, odnosno globalnih političkih odnosa, pokreta nesvrstavanja, detanta i drugih političkih fenomena suvremenog svijeta, prezentirani su u našem društvu u cjelini i neposrednim korisnicima materijali kojih u nas dotad nije bilo.

Treći dugoročni projekt odnosi se na istraživanje komunikacijskih problema unutar organizacija udruženog rada, na problem informiranja u funkciji delegatskog odlučivanja, na probleme suvremenih tehnologija u komunikacijskim procesima. I na tom su projektu ostvareni rezultati pozitivno društveno verificirani.

Osim toga, u posljednje vrijeme na Fakultetu su pokrenuta sistematska istraživanja problema međunacionalnih odnosa u Jugoslaviji, pa se, koliko nam je poznato, prvi put ti važni sadržaji znanstveno prate; pokrenuta su također sistematska istraživanja problematike ONO-a i društvene samozaštite, zatim znanstvena istraživanja s područja dijalektičkog utemeljenja političkih znanosti s područja marksizma i političke filozofije.

Rezultati spomenutih institucionaliziranih oblika znanstvenog rada na Fakultetu nalaze se u knjigama, monografijama, studijama, u različitim časopisima i stručnim analizama.

Znanstvena aktivnost Fakulteta prisutna je i na različitim znanstve-

nim i stručnim skupovima, a više takvih skupova Fakultet je neposredno organizirao i dao im osnovno obilježje. U nizu takvih skupova dva zaslužuju posebnu pažnju. Riječ je o simpozijima »Lenjin i suvremenost« i »Fašizam i neofašizam«. Simpozij »Lenjin i suvremenost«, održan je 1970. godine u povodu obljetnice rođenja Vladimira Iljiča Lenjina. Na njemu su, uz naše znanstvenice radnike, sudjelovali i znanstvenici iz više zemalja svijeta. Rezultati simpozija objavljeni su u knjizi pod naslovom »Lenjin izvan mitova«. Drugi simpozij, također internacionalnog karaktera, održan je 1975. godine, a povod njegova održavanja bila je proslava 30-godišnjice pobjede nad fašizmom. Radovi s tog simpozija također su objavljeni u posebnoj knjizi, pod istovjetnim naslovom.

U znanstvenu aktivnost Fakulteta ulazi i kontinuirano izdavanje časopisa »Politička misao« i biblioteke »Politička misao«, dakako ne sa stajališta kontinuiteta u izdavanju, nego sa stajališta sistematskog prezentiranja javnosti znanstvenih dostignuća do kojih su došli naučni radnici Fakulteta i izvan Fakulteta u istraživanju politoloških fenomena. Kad je riječ o časopisu »Politička misao«, treba naglasiti da je to jedini jugoslavenski politološki časopis, da ga je uređivalo više redakcija i da je okupio velik broj suradnika iz svih naših republika i pokrajina.

Mogu se i dalje nabrajati uspjesi koje je Fakultet postigao u obrazovnom i znanstvenom radu, ima još pozitivnih rezultata koji ovdje nisu spomenuti. Međutim, nije dobro ako se ne upozori i na neke probleme koji proistječu iz neadekvatnih rješenja što ih je u razvoju Fakultet učinio, odnosno na teme koje u znanstvenom radu još nisu dovoljno praćene.

Kad je riječ o Fakultetu kao obrazovnoj instituciji onda, po osobnom viđenju, stoji prigovor da su obrazovni programi, riječ je prije svega o programima politologije, u ponekim segmentima suviše apstraktni i donekle udaljeni od suvremenih političkih sistema, te da zbog toga naši završeni studenti imaju određenih problema kad su pred zadatkom da djeluju u danom sistemu. Isto tako stoji prigovor da su neki sadržaji predimenzionirani, dok nekih drugih sadržaja nema ili su neznatno zastupljeni.

Ti i slični prigovori Fakultetu su poznati, štoviše, prigovori se prihvataju, pa se u tom smislu svojedobno na Fakultetu vodila intenzivna rasprava o inovacijama u nastavnim programima, a na neki način ta je rasprava i danas prisutna.

Međutim, u vezi s prigovorima treba imati na umu da ne postoji znak jednakosti između fakulteta i programa, da fakultet nije zbir želja, već da je fakultet koncentracija stručnjaka i da će se najbolji programi realizirati u onom opsegu u kojem su stručnjaci osposobljeni za njihovo izvođenje. Svatko tko poznaje tehnologiju obrazovanja u visokoškolskim institucijama zna da je »stvaranje« stručnjaka dugotrajan proces, posebno kad je sama struka tek u formiranju. Zato nije naodmet spomenuti da je naš Fakultet u momentu osnivanja imao samo jednog doktora nauka u stalnom radnom odnosu, a da ih danas ima više od trideset, i da je ne samo na politologiji i sociologiji, nego i nekim drugim strukama, po shemi Zagrebačkog sveučilišta za stjecanje doktorata odnosno izbor nastavnika, ovaj Fakultet matičan.

Na liniji društvenih transformacija u području obrazovanja u posljednjih godinu dana pokrenute su rasprave o preobrazbi visokoškolskog obrazovnog sustava u dva pravca: u pravcu racionalizacije mreže obrazovnih institucija i u pravcu preispitivanja određenih obrazovnih profila.

Nastojanja društva da sistem obrazovanja više približi društvenim potrebama zaslužuje podršku, i u tom pogledu objektivno se teško mogu stavljati primjedbe. Riječ je o tome da se mora podržavati svako nastojanje koje je usmjereno prema reintegriranju hipertrofirane obrazovne mreže i njezinu usaglašavanju s danim mogućnostima. I naš Fakultet u tom pogledu ne može ostati po strani. Društveno nije prihvatljiva teza — dajmo podršku takvim nastojanjima, ali neka se to zbiva izvan nas. Koliko je meni poznato, Fakultet je uvijek bio otvoren, pa i onda kad je polemizirao s nekim koncepcijama reforme obrazovanja, za sva nastojanja koja su bila na liniji socijalističke samoupravne transformacije ne samo obrazovanja, nego i znanosti, i njihovo prilagođavanje potrebama udruženog rada.

Pri tome, međutim, Fakultet ne može biti pasivan na neke inicijative, koje kroz formu reintegracije atakiraju na politologiju kao znanost i politologiju kao obrazovni proces, i kojima je glavni argument navodno velika nezaposlenost stručnjaka koje Fakultet obrazuje. Interesantno je spomenuti da ima drugih struka s mnogo većom nezaposlenošću, a da se ipak obrazovanje u tim strukama ne dovodi u pitanje. Takav pristup dokazuje da nije riječ ni o kakvim principijelnim razlozima, već jednostavno o prizemljenim animozitetima koje društvo treba da odbaci.

Fakulteti političkih nauka radom su opravdali osnivanje. Oni su obrazovali niz stručnjaka za evidentne društvene potrebe, afirmirali su znanost i struku, a politološki kadrovi različitih profila ovom su društvu i danas potrebni, pa je rasprava o tome suvišna. Ono o čemu uvijek treba razgovarati jest pitanje daljnjeg usavršavanja, kako u pogledu programskih dotjerivanja, tako i u pogledu organizacije izvođenja nastave, što ne vrijedi samo za ove fakultete, nego i za sve druge fakultete, bilo s područja društvenih, bilo prirodnih nauka. Na toj liniji rasprave i naš je Fakultet dužan dati odgovarajući doprinos društvenim nastojanjima za većom znanstvenom i obrazovnom efikasnošću, što ćemo činiti i dalje.